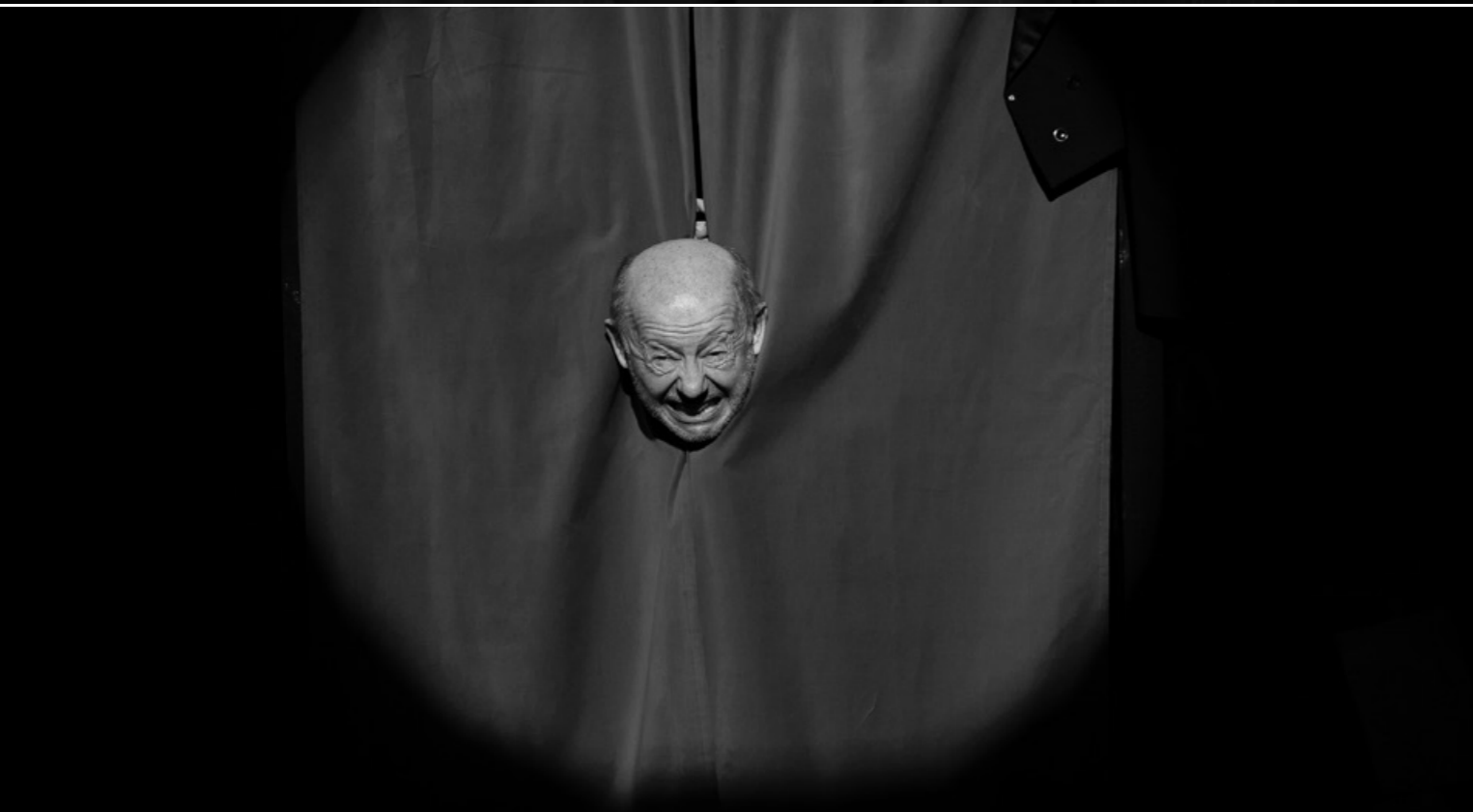

PREMIJERE

Ana Fazekaš

Promašene pobjede i pobjednički promašaji

- A što da umremo na sceni?
- Od čega ćemo onda živjeti?

Svaki kazališni događaj predstavlja rizik za sve uključene strane, osobito kada su autori i izvođači potpuno spremni sve uložiti u slabo vjerojatnu okladu, po potrebi blefirati, i potencijalno potonuti s kazališnim brodom. *Dvostruki aksl* Dražena Šivaka, nedavno premijerno izveden u Polukružnoj dvorani Teatra &TD, kabaretska je izvedbena minijatura građena upravo na izvedbenim rizicima, koja se punom težinom oslanja na glumačku ne/spretnost, računajući da će čak i neuspjeh biti dostatno šarmantan. U najgorem slučaju, po kalkulacijama suautora, barem traje kratko.

Red glazbe, red smijeha, red trikova. I ponešto još između redaka. Uspjeh je zagarantiran, ne dopasti se nije opcija.

Dvojac strukturu gradi kao kulu od karata, računajući na njezino povremeno urušavanje kao dio igre, što predstavu čini strukturalno neuništivom

Inzistiranje na dopadljivosti za *Dvostruki aksl* istodobno je iskreno i ironično, i upravo u toj pomalo neurotičnoj žudnji koja je uvijek na rubu autodestruktivnog loma, predstava postiže svoj efekt, čak i kad ga promašuje. Glumački duo svoju publiku dočekuje na vratima poput nestrpljivih domaćina, budno prate kako se gledalište

puni, mrmljajući riječi ohrabrenja malo publici, malo sami sebi i jedan drugome. Slijedi tričetvrt sata u nizanju skečeva, izmjeni verbalnog i fizičkog humora, dueta u kojima jedan drugome izvođači prepuštaju *spotlight*. Natječu se u improvizacijama, radu s objektom poput *hoopa*, Vasary izvodi (pre)dugi iterativ-

Dražen Šivak:
Dvostruki aksl

> **Redatelj:**
Dražen Šivak
> **Teatar &TD**
> **Premijera:**
11. ožujka 2022.

▼
Dražen Šivak,
Mladen Vasary
foto: Luka Dubroja

◀
Mladen Vasary
foto: Luka Dubroja

no-akumulativni vic bez *punchlinea* i spretno svira gitaru, Šivak se iz boksača transformira u dirigenta, pa se povuče u pozadinu da prati Vasaryja za mini-bubnjevima; obojica plešu, pjevaju, a u jednom od najimpresivnijih momenta predstave, Vasary izvodi gimnastičku zvijezdu. Kabaretska receptura ima sve bitne sastojke.

Okvir predstave, sastavljen od najavnih tekstova koji jesu i nisu dio izvedbe, dodatno podcrtava autoironični sloj rada, usmjeravajući pažnju na njegove osnovne premise. Tako je na mrežnoj stranici Glorije Glam, umjesto standardnog intervjua sa Zrinkom Šamijom uoči premijere, objavljen dnevnik proba s potpisom antikonceptualnog začetnika, redatelja (?) i izvođača, Šivaka glavom i bradom. Kratki zapisi devetnaestodnevnog radnog procesa u pseudodnevničkoj rekonstrukciji, za koju je pretpostaviti da nije suviše udaljena od stvarnih koraka u pripremi *Dvostrukog aksla*, savršeni su *intro* u izvedbu koja traži dobronamjernu publiku spremnu na smijeh, i razočaranje.

4. dan

Sastanak s našim PR timom i marketingom. To smo producentica i ja. Što ćemo? Predlažem da samo stavljam hashtagove poznatih, pa će netko već naići.

#dvostrukiaksl #johnnydepp #radeserbedzija #ljubokerekes #christianbale #edwardnorton #djuro_ne_utjesanovic #ryangosling #budspencer #ja #vaske

Kada je riječ o radu na nezavisnoj sceni, multitasking je nužnost, a autori, osim što se razlamaju na niz internih uloga u procesu rada, preuzimaju barem dio, ako ne i potpuni teret odnosa s javnošću koja bi trebala popuniti gledalište

Nema iznenađenja, očekivanja su jasna i jednoznačna – traži se *entertainment*

da bi predstava zaživjela, i preživjela. Taj dio posla, najvidljiviji i najnevidljiviji, sagorijeva radno vrijeme i energiju, bez značajne kompenzacije, zahtijevajući dodatnu kreativnost u već dostatno kreativnom pothvatu. No dnevnik objavljen u *mainstream* publikaciji profila Glorije Glam nije samo suvisli PR potez, nego i doista zanimljiva ekstenzija predstave koja bi mogla naći svoje mjesto kao popratni tekst predstave jer utjelovljuje i odražava ne samo humoristički modus dominantan u radu, nego i atmosferu, kao i uvjete nastanka, demistifikacijsku konceptualnu osovinu i dualnost uspjeha/neuspjeha o kojoj ovisi efekt predstave.

Dvojac strukturu gradi kao kulu od karata, računajući na njezino povremeno urušavanje kao dio igre, što predstavu čini strukturalno neuništivom. Glumci računaju na jednostavne gegove, *one-linere*, fizički humor, repeticiju i šarm neuspjeha, a inzistirajući na osrednjim šalama, uz povremeni bljesak i povremeni mali debakl, stavljaju publiku na klackalicu između nelagode i smijeha, bez pretenzija, i poante.

6. dan

Danas smo imali puno loših ideja. I jučer. Kaže Vaske da je to zbog južine. Sutra je novi dan. Čitam prognozu. Realno, loše ideje ne možemo imati stalno.

Loše su ideje uvijek dio umjetničkog procesa, ali u slučaju *Dvostrukog aksla*, nije riječ samo o procesualnoj pozadini, nego o materijalu koji ostaje upisan u tkivo izvedbe. Loše ideje i južina ostaju bitnim dijelom predstave, možda čak i jedinim građivnim materijalom jer se ne čini da je ijedna ideja izvedena na sceni zapravo osobito *dobra*. A opet, nekako funkcioniraju upravo zahvaljujući

▲
Dražen Šivak,
foto: Luka Dubroja

određenoj beskrupuloznosti potrebnoj da se loše ideje uporno izvode pred ljudima, za sjedala vezanim kazališnim ugovorom i pristojnošću. Izdržati neuspjeh izvedbeno je umijeće koje bi rijetko kojih izvedbeni umjetnik poželio vježbati i prakticirati, pa i kojem bi rijetko koja članica publike poželjela prisustvovati. Ali uvijek prisutna mogućnost neuspjeha, koja je ovdje samo dovedena u prvi plan, dio je kazališne privlačnosti.

Građa polukružne dvorane osigurava neposrednu blizinu između izvođača i publike, koju duo Vasary/Šivak potencira u neprestanoj živoj komunikaciji s napetom pažnjom gledateljica i gledatelja spremnih na smijeh. Nema iznenađenja, očekivanja su jasna i jednoznačna – traži se *entertainment*. Pozdravljajući publiku izravno već na ulazu, glumački duo postavlja izvedbenu situaciju u kojoj nema sakrivanja iza teškog zastora ili četvrtog zida, a mala kulisa u stražnjem scenografskom planu iza koje se povremeno glumci nagužvaju, samo podsjeća na sve ono što predstava nije i nema.

16. dan

Danas je Vasary rekao da sve što smo napravili nema nikakvog smisla. Složio sam se. Ali udobrovoljio sam se kad je isto tako rekao da nema tako lošeg teatra koji nema svoju publiku.

No u suštini je Dvostruki aksl neka vrsta sijamske monodrame, dvoglavi one-man show koji dinamiku postiže u izmjenama i naslagivanju razina, računajući da ako osnovna nit komike promaši, metakomentar će barem donekle spasiti stvar

Vaske je u pravu, s time da postoji nezanemariv interes za zabavljački teatar, odbleske kabareta koji je nekako izgubio na značaju i prisutnosti u generalnoj kulturnoj ponudi pod pritiskom drugih medija i modusa suvremene zabave. A opet, ništa ne može zamijeniti kolektivni doživljaj predstave, stapanje u maloj privremenoj gomili nepoznatih lica, dijeleći zrak s izvođačima koji u stvarnom vremenu pokušavaju, uspijevaju i promašuju. Kazalište je medij koji zalazi podjednako u područja umjetnosti i zabave, ponekad se rasprostirući na oba terena istodobno, a ponekad se odlučujući težište prenijeti na jedan. Iako nominalno pripada kulturi u najširem smislu, kazalište je oduvijek društveni događaj koji na bitne načine predstavlja slobodno područje nekulture, supkulture, kontrakulture ili parakulture, neraskidivo vezan uz društveni id, sajmišnu paradigmu, rituale pročišćenja kroz otpuštanje jednako visokih i niskih strasti.

Umoran glumac je dobar glumac.

Uz izvedbeni dvojac, autorska je osovina osnažena dramaturškim radom Nikoline Bogdanović, koreografkinja je Ana Kreitmeyer, skladatelj Damir Šimunović, a kreativna suradnica Maja Posavec, što su redom zanimljivi umjetnički glasovi utkani negdje u infrastrukturu predstave. No u suštini je *Dvostruki aksl* neka vrsta sijamske monodrame, dvoglavi *one-man* show koji dinamiku postiže u izmjenama i naslagivanju razina, računajući da ako osnovna nit komike promaši, metakomentar će barem donekle spasiti stvar. Obojica izvođača djeluju kao da im je scena prirodni habitus, podaju se histrionskoj histeriji apsolutno, bezrezervno i s užitkom. Jer *Dvostruki aksl* nije zainteresiran za umjetnost koliko za umijeće, konkretno ono glumačko humoristično, i način na koji se ono može prikazati i utjeloviti u svojoj punoj ranjivosti isključivo u kontaktu s publikom koja je benevolentna, ali uvijek iskrena u svojim reakcijama. Šale koje slijeću u tenzičnu tišinu gledališta odjekuju daleko glasnije od onih koje svoju punu formu dobiju sa smijehom publike koja ih spremno dočekuje. A izvođači posvećeno rade i s tišinama, dobacujući komentar, mig oka ili naprosto sliježući ramenima. „Ako prođe, prođe,“ mogao bi biti osnovni moto predstave, uz datak „ako ne prođe, opet će proći“, što se odnosi na šalu, i na predstavu kao takvu u njezinoj vremenitosti.

Konceptualna osovina predstave *Dvostruki aksl* usidrena je u samom njezinom mehanizmu, u pretpostavci da otvorenu i klimavu strukturu kabaretskog *showa* nose iskusni izvođači, izlažući se mogućnosti, pa i neizbježnosti, neuspjeha. Suautori-izvođači sve ulažu u vlastito umijeće da čak i promašaji budu produktivnim dijelom predstave, štoviše, bez tih promašaja predstava ne bi mogla svoj učinak postizati jednako dobro. Ono što zanimljivo izvire iz ove krajnje jednostavne premise pitanje je kako predstava, isključivo bazirana na namjeri zabave i humora, može proizvesti užitak i kad zabava i humor izostanu.

Poigravajući se s tim negativom, izvođači nas dovode u komički klinč, pokazujući kako izmjena pogodaka i promašaja dinamizira doživljaj, daje predah u smijehu, a zatim i od smijeha, računajući da će nas ipak nekako na kraju uglavnom osvojiti.

18. dan

Pitam se što je danas ljudima smiješno. Razgovaram s dramaturginjom do kasno u noć, nakon što sam pročitao nekoliko knjiga o teoriji humora. Dolazim na probu, objašnjavam Vasaryju kako treba to igrati. Iznio sam puno sjajnih misli, sam se sebi čudim. Krenulo me. Žao mi je što nitko ne zapisuje. Vasary me prekida, kaže da je već iscurilo vrijeme za probu. Kad prije?

Dnevnik nježno parodira istraživačko-teorijski dio procesa pripreme predstave, standard koji održava svaka predstava koja drži do sebe, za razliku od *Dvostrukog aksla* koji se prepušta slobodnom padu. Značaj teorijske refleksije i filozofskog nasljeđa za promišljanje umjetnosti nesumnjiv je, no što nam zapravo teorija može reći o tome kako natjerati ljude na smijeh? Kako se konvencije mijenjaju s vremenom? Predstava se kladi na provjerene recepture i klasični konvencionalni humor, reciklažu, songove, mađioničarke trikove, elemente klaunerije u kojima Vasary, školovan između ostaloga u školi Jacquesa Lecoqa, briljira.

Skočiti iz restorana u brijračnicu, zašto ne, umjetnik ima tu slobodu...

Predstava je sumanuto anakrona, dosljedno nema veze ni s čime, skromnih je dosega i još skromnijih ambicija, zahvaljujući čemu funkcionira gotovo savršeno u skladu sa svojim namjerama. Postoji osobiti podžanr humorističkog modusa koji se naziva *cringe comedy*. Teško prevodiva sintagma oslanja se na osobiti emotivno-visceralni doživljaj nelagode koja je gotovo nepodnošljiva, ali je opet nemoguće odlijepiti se od prizora koji je uzrokuje. Obrćući osnovne obrasce klasične komedije koja računa na nizanje smjehova, *cringe* komedija više je kao prizor humorističke nezgode s kojeg ne možemo odvojiti pogled, ponekad je gledajući kroz prste. U univerzumu televizijskih serija, čije su *online* i *streaming* inačice danas definitivno preuzele vodstvo kada je riječ o generalnoj konzumaciji parakulturnog sadržaja, pomak je najlakše ilustrirati između klasičnog sitcoma, koji je željeni učinak zacementirao snimkama poželjnih reakcija kao dijelom proizvoda, i *cringe* komedije u stilu Larryja Davida. Narativi su ondje sustavno nespektakularni, likovi često nedopadljivi, neke situacije toliko neugodne da ih je teško izdržati, a humor se postiže upravo zahvaljujući naličju standardne komike karizmatičnog humorističkog vođe. *Dvostruki aksl* na neki način aktivira obje strane ovog komičkog novčića, igrajući na spektakl koji se ostvari samo povremeno, i oslanjajući se na karizmu koja ipak ne može spasiti svaku lošu šalu. Ali onda ustrajanje na lošoj šali kao da nas prebacuje iz jednog stanja iščekivanja u neko drugo stanje u kojemu šala neće postati dobra, ali će zadržavanje u nelagodi tražiti smijeh čiju je prirodu teško sasvim razlučiti. Je li riječ o mehanizmu kojim si olakšavamo nelagodu? Zbroju negativa koji na kraju ipak stvore neku vrstu pozitivu? Ispunjenju očekivanog performativa zbog strukture koja na neki način uvjetuje reakciju?

Jer biti dijelom publike traži vlastitu dramaturgiju, osobito u izvedbenom radu koji nas veže toliko blisko s izvedbom kojoj svjedočimo, da individualne

▲
Dražen Šivak,
Mladen Vasary
foto: Luka Dubroja

reakcije gube svoju individualnost i ponekad reagiramo pavlovljevski, mimo vlastite volje i ukusa. Ilustrativna analogija sa serijama ne dovodi nas daleko jer *Dvostruki aksl* može biti samo predstava, na bitne načine određena činjenicom žive izvedbe i zajedništva publike i s publikom. Pogled na stanje u gledalištu tijekom izvedbe otkriva različite doživljaje, od hipnotiziranih osmijeha koji čekaju erupciju smijeha do glave spuštene među dlanove u onome što se može samo objasniti kao iščekivanje obećanog skorog kraja. Na neki način i ovo primijetiti dio je cjelokupnog iskustva koje ipak ima moć obradovati.

- Je li to dovoljno?
- Što?
- Da smo mi samo tu.
- Pa trebalo bi biti.
- E pa nije.

Poigravajući se naivnošću i tražeći od gledateljstva da aktivira i vlastitu, predstava nas dovodi u rudimentarnu, osnovnu situaciju izvedbe, dijelom nam prepuštajući odgovornost za vlastiti smijeh i užitak. *Dvostruki aksl* samosvjesna je autorefleksivna predstava, građena u jednostavnoj izravnoj komunikaciji s publikom kojoj nudi prije svega iskorak iz vremena; gotovo ništa predstavu ne veže za povijesni moment u kojem nastaje, a istodobno je posve uronjena u trenutke u kojima se događa. Nije lako reflektirati o predstavi čije su konceptualne propozicije toliko jednostavne da ih je nemoguće razložiti, a ako pokušamo, dolazimo do temeljnih pitanja humora, izvedbenosti i glumačkog umijeća. I konačno moramo, a možda naprosto želimo, prihvatiti da u tim osovinama kazališta uvijek titra iskra neobjašnjive magije. ■

▼
Dražen Šivak,
foto: Luka Dubroja

